

Максіменцева Н. О.,
кандидат юридичних наук, докторант
Дніпровського державного університету імені Олеся Гончара

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ НАДР

REGULATORY PROVISION OF STATE ADMINISTRATION IN THE FIELD OF USE AND REPRODUCTION OF SUBSOIL

У статті наведено системний аналіз законодавства України, яке визначає основні засади державного управління у сфері використання та відтворення надр, запропоновано шляхи його удосконалення та гармонізації із міжнародними стандартами.

Ключові слова: державне управління, використання і відтворення надр, система законодавства.

В статье приведен системный анализ законодательства, определяющего основы государственного управления в сфере использования и воспроизведения недр, предложены пути его усовершенствования и гармонизации с международными стандартами

Ключевые слова: государственное управление, использование и воспроизведение недр, система законодательства.

The article presents a systematic analysis of legislation that determines the basics of public administration in subsoil use and renewal. Ways of its improvement and harmonization with international standards are suggested.

Key words: public administration, subsoil use and renewal, system of legislation.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науково-практичними завданнями. Нормативно-правове забезпечення державного управління у галузі використання та відтворення надр є наріжним каменем усієї системи управління у вказаній сфері, адже управлінська діяльність – це, насамперед, діяльність, що опосередкована правовими нормами. А тому вкрай необхідним видається провести системний аналіз цієї галузі законодавства з метою виявлення її відповідності сучасним вимогами і цілям реформування сфери адміністративних послуг.

Під час написання статті використано дослідження таких учених, як В.Б. Авер'янов, Г.В. Атаманчук, В.Д. Бакуменко, Ю.П. Битяк, О.П. Коренев, В.І. Курило, Б.М. Лазарев, В.Я. Малиновський, Ю.О. Тихоміров, В.А. Юсупов.

Незважаючи на численні дослідження адміністративного законодавства у сфері державного управління надродобувною галуззю, законодавство у цій сфері піддається швидкоплинним змінам, а тому потребує перманентного аналізу та дослідження.

Метою дослідження є встановлення відповідності чинного адміністративного законодавства у сфері державного управління в галузі використання та відтворення надр сучасним європейським і світовим стандартам управління та напрямкам реформування галузі.

Виклад основного матеріалу. Використання надр, на нашу думку, можна розуміти, як отримання певної користі (економічного, соціального, екологічного чи будь-якого іншого характеру – *H.M.*) від залучення надр (їх складових) у діяльності суб'єктів.

Нормативно-правове забезпечення державного управління використанням надр є найбільш об'ємним порівняно з державним управлінням, відтворенням та охороною надр. При цьому законодавець, вважаємо, не розрізняє поняття «використання

надр» і «користування надрами», застосовуючи єдиний термін «користування надрами».

Кодекс України про надра у статті 14 визначає види користування надрами, а саме: надра надаються у користування для:

– геологічного вивчення, зокрема дослідно-промислової розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення;

– видобування корисних копалин;

– будівництва та експлуатації підземних споруд, не пов'язаних із видобуванням корисних копалин, зокрема споруд для підземного зберігання нафти, газу та інших речовин і матеріалів, захоронення шкідливих речовин і відходів виробництва, скидання стічних вод;

– створення геологічних територій та об'єктів, що мають важливе наукове, культурне, санітарно-оздоровче значення (наукові полігони, геологічні заповідники, заказники, пам'ятки природи, лікувальні, оздоровчі заклади та ін. – *H.M.*);

– виконання робіт (здійснення діяльності), передбачених угодою про розподіл продукції;

– задоволення інших потреб.

Водночас, незважаючи на те, що законодавець певні види діяльності щодо надр відніс до категорії користування, на нашу думку, у цьому разі наявна діяльність із відтворення надр. Таке твердження стоється: геологічного вивчення, зокрема дослідно-промислової розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення (ци теза була висловлена у підрозділі 1.3. нашого дослідження та буде обґрунтована докладніше нижче – *H.M.*).

Проаналізувавши основні нормативні акти у цій сфері, наведемо перелік видів державного управління використання надр, який можна виокремити:

– державне управління, що здійснюється під час видобування корисних копалин;

– державне управління, що здійснюється під час будівництва та експлуатації підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, зокрема споруд для підземного зберігання нафти, газу та інших речовин і матеріалів;

– державне управління, що здійснюється під час захоронення шкідливих речовин і відходів виробництва;

– державне управління, що здійснюється під час скидання стічних вод;

– державне управління, що здійснюється під час створення геологічних територій та об'єктів, що мають важливе наукове, культурне, санітарно-оздоровче значення (наукові полігони, геологічні заповідники, заказники, пам'ятки природи, лікувальні, оздоровчі заклади та ін. – *H.M.*);

– державне управління, що здійснюється під час виконання робіт (здійснення діяльності), передбачених угодою про розподіл продукції;

– державне управління, що здійснюється під час використання надр для задоволення інших потреб;

– державне управління, що здійснюється під час формування Державного фонду надр (поділяється на формування власне Державного фонду надр, Державного фонду родовищ корисних копалин, резерву Державного фонду родовищ корисних копалин – *H.M.*).

Кожну з наведених категорій державного управління можна класифікувати за більш вузьким критерієм, визначивши підвіди державного управління в галузі використання надр. Наприклад, здійснити розподіл державного управління залежно від виду корисних копалин, способів їх видобування (державне управління у галузі нафтодобування, газодобування, видобутку вугілля тощо – *H.M.*).

Аналіз нормативно-правового забезпечення використання надр, на нашу думку, слід розпочати із дослідження інформаційно-облікової складової державного управління, як однієї з важливих функцій державного управління у галузі.

Основною формою накопичення та обліку інформації, що стосується надр, є Державний фонд надр, який включає як ділянки надр, що використовуються, так і ділянки надр, не залучені до використання, зокрема континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони. Водночас Державний фонд надр складається з Державного фонду родовищ корисних копалин (усі родовища корисних копалин, зокрема і техногенні, із запасами, оціненими як промислові – *H.M.*) та резерву Державного фонду родовищ корисних (усі попередньо оцінені родовища корисних копалин – *H.M.*), які формуються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та рационального використання надр (ст. 5 Кодексу України про надра – *H.M.*). Державний фонд родовищ корисних копалин України створений з метою вдосконалення механізму державного управління мінерально-сировинним комплексом, розвитку мінерально-сировинної бази, її рационального використання та охорони, визначення об'єктів видобутку основних видів корисних копалин [1].

Державний облік родовищ, зокрема техногенних, запасів і проявів корисних копалин – це система збору, обробки та зберігання даних про результати геологорозвідувальних та гірничодобувних робіт. Метою державного обліку є постійне визначення стану, перспектив розвитку, раціонального використання та охорони мінерально-сировинної бази. Державний облік здійснює Держгеонадра. Система обліку об'єктів державного фонду включає інформацію державного кадастру родовищ і проявів корисних копалин та державного балансу запасів корисних копалин, а також державну та галузеву звітність підприємств і організацій, що ведуть розвідку родовищ, зокрема і техногенних, видобуток та здійснюють збагачення корисних копалин [2]. Під час здійснення державного обліку використовується класифікація запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр, яка встановлює єдині для державного фонду надр України принципи підрахунку, геолого-економічної оцінки і державного обліку запасів корисних копалин згідно з рівнем їх промислового значення та ступенем геологічного і техніко-економічного вивчення, умови, що визначають підготовленість розвіданих родовищ корисних копалин до промислового освоєння, а також основні принципи кількісної оцінки ресурсів корисних копалин [3]. Порядок застосування «Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр» для різних видів корисних копалин визначається окремими інструкціями (таких інструкцій затверджено близько 17 – *H.M.*), зокрема, до: родовищ питних і технічних підземних вод [4]; родовищ руд чорних металів (заліза, марганцю та хрому) [5]; родовищ вугілля [6] тощо.

Порядок розпорядження геологічною інформацією, до якої належать зафіксовані дані геологічного, геофізичного, геохімічного, аерокосмічного, економічного змісту, що характеризують будову надр, наявні в них корисні копалини, умови розробки родовищ, інші якісні і кількісні параметри та особливості надр і отримані за результатами геологорозвідувальних, геолого-екологічних, науково-дослідних, експлуатаційних та інших робіт, визначено окремою Постановою Кабінету Міністрів України [7].

Отже, нормативно-правове забезпечення державного управління у галузі використання надр в частині формування та наповнення Державного фонду надр є значним за обсягом та достатньо деталізованим за ознакою виду корисних копалин, що дозволяє ефективно здійснювати державне управління галуззю.

Слід відмітити, що законодавство про надра містить управлінські норми у галузі використання надр на підставі спеціальних дозволів (крім діяльності із здійсненням контролю та нагляду за дотриманням законодавства – *H.M.*). Так, згідно із статтею 16 Кодексу України про надра спеціальні дозволи на користування надрами надаються переможцям аукціонів, крім випадків, визначених Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та рационального використання надр, або

Радою міністрів Автономної Республіки Крим щодо розробки родовищ корисних копалин місцевого значення на території Автономної Республіки Крим. Надання спеціальних дозволів на користування надрами, крім випадків користування надрами на умовах угод про розподіл продукції, укладених відповідно до Закону України «Про угоди про розподіл продукції», здійснюється після попереднього погодження з відповідною радою питання про надання земельної ділянки для зазначених потреб, крім випадків, коли у наданні земельної ділянки немає потреби.

У статті законодавець окреслює щонайменше кілька важливих у контексті нашого дослідження моментів: спеціальні дозволи видаються переможцям аукціонів, а, отже, під час здійснення державного управління у цій галузі наявна конкурентна складова; користування надрами розуміється як надання права на розробку родовищ корисних копалин; необхідне погодження з відповідною радою питання про надання земельної ділянки для потреб, пов'язаних із використанням надр. Отже, державне управління надрами нерозривно пов'язане з державним управлінням земельними ресурсами.

Порядок видачі спеціальних дозволів на користування надрами затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615 «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами» [8].

Відповідно до Порядку спеціальні дозволи на користування надрами надаються Держгеонадрами переможцям аукціонів із їх продажу та у певних випадках без проведення таких аукціонів.

Порядок проведення аукціонів із продажу спеціальних дозволів на користування надрами затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 594 [9]. Відповідно до п. 8 вказаного Порядку для участі в аукціоні претендент подає у строк та за адресою, наведеними в оголошенні, належним чином засвідчені підписом уповноваженої особи претендента такі документи: лист-довідку, яким підтверджується наявність у заявника достатньої кількості кваліфікованих фахівців та технічних ресурсів для забезпечення організації виконання програми робіт.

Отже, під час допуску претендента до участі в аукціоні здійснюється попередній контроль його можливостей щодо спроможності претендента належно виконувати вимоги програми робіт із користування надрами.

Відносини державного управління у галузі використання надр, зокрема щодо проведення гірничих робіт, забезпечення протиаварійного захисту гірничих підприємств, установ та організацій, врегульовано Гірничим законом України [10]. Дія цього Закону поширюється на правовідносини у сфері діяльності гірничих підприємств, установ, організацій, гірничих об'єктів (далі – гірничі підприємства), що займаються розвідкою, розробкою, видобутком та переробкою корисних копалин і веденням гірничих робіт, будівництвом, ліквідацією або консервацією гірничих підприємств, науково-дослід-

нюю роботою, ліквідацією аварій у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, незалежно від їх форми власності та підпорядкування, а також підприємства, установи, організації, громадян України, іноземних юридичних та фізичних осіб, осіб без громадянства (ст. 2 Гірничого закону України).

Законодавство, яким регулюється державне управління під час видобування корисних копалин, розгалужується залежно від видів корисних копалин.

Перелік корисних копалин залежно від їх значення (загальнодержавне, місцеве) затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 12 грудня 1994 р. № 827 [11].

Корисні копалини місцевого значення: пісок, гіпс, вапняк, суглинок тощо.

Державному управлінню користуванням такими природними ресурсами, як нафта та газ присвячені норми у спеціалізованих законах «Про нафту і газ» [12], «Про газ (метан) вугільних родовищ» [13], що свідчить про істотне значення, яке держава надає цим корисним копалинам. Зокрема, Закон України «Про нафту і газ» у статті 5 державне управління у нафтогазовій галузі відносить до основних принципів державної політики в галузі. Держане регулювання діяльності у нафтогазовій галузі (фактично державне управління – Н.М.) здійснюється шляхом встановлення загальних правил здійснення цієї діяльності суб'єктами підприємницької діяльності, надання ліцензій на здійснення окремих видів діяльності, спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами, формування тарифної політики та іншими засобами, що визначаються законами (стаття 7 Закону).

Аналіз наведених вище нормативних актів дозволяє зробити висновок, що державне управління використання надр здійснюється, передусім, через функціонування дозвільної системи. Мається на увазі надання, позбавлення, зупинення дії спеціальних дозволів на користування надрами.

Нормативно-правове забезпечення державного управління у галузі відтворення надр має комплексний характер, що відзначається значною кількістю нормативних актів.

Насамперед, слід звернути увагу на нормативну невизначеність поняття «відтворення надр», яке, на нашу думку, можна розглядати в широкому та у вузькому розумінні. У широкому (буквальному) розумінні до відтворення надр можна віднести приведення надр у попередній стан після їх використання, відновлення їх стану, заходи, спрямовані на поповнення вичерпаних мінеральних ресурсів, корисних копалин, екологічної реабілітації територій, порушених унаслідок провадження виробничої діяльності підприємствами хімічної, гірничо-добувної, нафтопереробної промисловості та інші заходи.

Тобто за широкого розуміння пріоритетним є екологічний аспект державного управління.

У вузькому розумінні відтворення надр полягає у відтворенні мінерально-сировинної бази, тобто забезпечені дотримання балансу між видобутими

мінеральними ресурсами та нововиявленими (придатними до видобутку). В цьому разі пріоритетного значення набуває економічний аспект державного управління – забезпечення держави певним обсягом мінеральних ресурсів, підтримання такого рівня, його підвищення тощо.

Подібним чином відтворення мінерально-сировинної бази було визначено у проекті Кодексу України про надра № 9013 від 31 січня 2006 р., що внесений народним депутатом України Г.Б. Руденко, в якому дано таке визначення: «відтворення мінерально-сировинної бази – комплекс геологорозвідувальних робіт, які забезпечують виявлення нових родовищ і (або) нових запасів (приріст запасів) з метою компенсації їх зменшення за рахунок видобутку або інших факторів» [14].

З огляду на таке, законодавство, що регулює державне управління відтворення надр, поділяється на відповідні блоки:

- норми, що врегульовують екологічний аспект державного управління відтворення надр (гірничотехнічна рекультивація, ліквідація шахтних стволів, озеленення відвалів тощо – *H.M.*);

- норми, які регулюють діяльність державних органів під час здійснення державного управління геологічною розвідкою та вивченням надр, державною експертізою та оцінкою запасів корисних копалин тощо.

Гірничотехнічна рекультивація – це комплекс гірничотехнічних робіт із відновлення природного ландшафту, зміненого внаслідок відкритої розробки корисних копалин. Отже, такий вид рекультивації тісно пов’язаний із земельним законодавством, що унормовує державне управління щодо рекультивації земель, порущених унаслідок користування надрами. Відповідні норми містяться у Земельному кодексі України [15], Законі України «Про охорону земель» [16], Постанові Ради Міністрів СРСР від 02 червня 1976 р. № 407 «Про рекультивацію земель, збереження і раціональне використання родючого шару ґрунту під час розробки родовищ корисних копалин і торфу, проведенні геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт» [17] та інше законодавство земельного спрямування.

До законодавства, що регулює відносини державного управління у галузі відтворення надр відносяться нормативні акти, що врегульовують відносини в галузі геології та розвідки надр.

Основні засади геологічного вивчення надр визначено у ст. 37 Кодексу України про надра, згідно з якою геологічне вивчення надр здійснюється з метою одержання даних про геологічну будову надр, процеси, які відбуваються в них, виявлення і оцінки корисних копалин, вивчення закономірностей їх формування і розміщення, з’ясування гірничотехнічних та інших умов розробки родовищ корисних копалин і використання надр для цілей, не пов’язаних з видобуванням корисних копалин. Проведення робіт із геологічного вивчення надр організується та координується центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну полі-

тику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, на основі державних комплексних або цільових програм, міжгалузевих і галузевих планів, проектів, відповідних норм і правил.

Поняття геологічного вивчення надр закріплено у «Правилах нормативного забезпечення геологічного вивчення надр» [18], а саме: геологічне вивчення надр (проведення геологічних досліджень, пошуку, розвідки та оцінки запасів і ресурсів корисних копалин – *H.M.*) – спеціальні роботи і дослідження, спрямовані на одержання інформації про надра з метою задоволення потреб суспільства.

Організаційні та фінансові основи діяльності державної геологічної служби України визначені Законом України «Про державну геологічну службу» [19]. Комpetенція органів державного управління у сфері геологічного вивчення надр закріплена у підзаконних нормативних актах:

- 1) Положенні про Міністерство екології та природних ресурсів України [20] (забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр; здійснення державного геологічного контролю та ін. – *H.M.*);

- 2) Положенні про Державну службу геології та надр України [21] (безпосередня реалізація державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр; проведення моніторингу мінерально-сировинної бази, геологічного середовища та підземних вод та ін. – *H.M.*);

- 3) Положення про Державну комісію України по запасах корисних копалин (далі – ДКЗ) [22] (встановлення кондіцій на мінеральну сировину для обчислення запасів корисних копалин у надрах; прийняття рішень щодо кількості, якості та ступеня вивченості запасів розвіданих родовищ корисних копалин і стану підготовленості їх до промислового освоєння та ін. – *H.M.*).

Роботи і дослідження, що пов’язані з геологічним вивченням надр підлягають державній реєстрації в порядку, визначеному Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 14 червня 2013 р. № 263 [23], при цьому державна реєстрація розуміється як офіційне свідчення про доцільність здійснення певних видів і обсягів робіт, які спрямовані на збільшення повноти геологічної, гідрогеологічної, інженерно-геологічної, геофізичної, еколого-геологічної та геохімічної вивченості надр (п. 1.1.).

Запаси корисних копалин усіх розвіданих родовищ, зокрема техногенних, а також запаси корисних копалин, що додатково розвідані в процесі розроблення родовищ, та запаси, що залишаються в надрах у разі ліквідації гірничодобувного підприємства, підлягають державній експертізі та оцінці в порядку, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 22 грудня 1994 р. № 865 [24].

Матеріали геолого-економічної оцінки запасів корисних копалин подаються до Державної комісії по запасах корисних копалин у порядку, визначеному спеціальною інструкцією, що прийнята відповідно до виду корисних копалин, яких вони стосуються,

наприклад, окрім інструкції про зміст, оформлення і порядок подання до ДКЗ України матеріалів геолого-економічної оцінки затверджені для вугілля і горючих сланців [25] та родовищ нафти і газу [26].

Державне управління у галузі геолого-розвідувальних робіт, зокрема геологорозвідувальний процес, регламентується також Постановою Кабінету Міністрів України від 25 січня 1999 р. № 83 «Про затвердження Порядку проведення геолого-розвідувальних робіт за рахунок коштів державного бюджету»[27], Наказом Комітету України з питань геології та використання надр № 19 від 15 лютого 2000 р. «Про затвердження Положення про стадії геологорозвідувальних робіт на тверді корисні копалини»[28], Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 16 липня 2001 р. № 260 «Про затвердження Положення про стадії геологорозвідувальних робіт на підземні води (гідрогеологічні роботи)», яким визначено послідовність та

порядок проведення геологорозвідувальних робіт у процесі геологічного вивчення надр.

Порядок передачі розвіданих родовищ корисних копалин для промислового освоєння визначено Постановою Кабінету Міністрів України від 14 лютого 1995 р. № 114 [29],

Висновки і перспективи подальших досліджень. З огляду на викладене, вбачається, що адміністративне законодавство у сфері державного управління у галузі використання і відтворення надр є складним комплексом норм законодавства, що розташовані у нормативно-правових актах різної галузевої спрямованості, а тому з метою концептуалізації цього напрямку доцільним є прийняття на рівні Кабінету Міністрів України «Концепції (Основних засад) реформування галузі використання, відтворення та охорони надр» як політико-програмного документу, спрямованого на інтеграцію усіх адміністративно-управлінських норм у цій сферою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Постанова КМ України від 2 березня 1993 р. № 150 «Про Державний фонд родовищ корисних копалин України» // Зібрання постанов Уряду України. – 1993. – № 7. – Ст. 151.
2. Постанова КМ України «Про затвердження Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин» № 75 від 31.01.1995 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1995. – № 4. – Ст. 99.
3. Постанова КМ України від 5 травня 1997 р. № 432 «Про затвердження Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр» // Офіційний вісник України. – 1997. – № 19. – С. 104.
4. Наказ Державної комісії України по запасах корисних копалин при Комітеті України з питань геології та використання надр від 4 лютого 2000 року № 23 «Про затвердження Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ питних і технічних підземних вод» // Офіційний вісник України. – 2000. – № 10. – Ст. 388.
5. Наказ Державної комісії України по запасах корисних копалин при Міністерстві екології та природних ресурсів України від 18 жовтня 2002 року № 155 «Про затвердження Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ руд чорних металів (заліза, марганцю та хрому)» // Офіційний вісник України. – 2002. – № 47. – Ст. 2178.
6. Наказ Державної комісії України по запасах корисних копалин при Державному комітеті природних ресурсів України від 25 жовтня 2004 року № 225 «Про затвердження Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ вугілля» // Офіційний вісник України. – 2004. – № 46. – Ст. 3078.
7. Постанова КМ України від 13.06.1995 р. № 423 «Про затвердження Положення про порядок розпорядження геологічною інформацією» // Зібрання постанов Уряду України. – 1995. – № 8. – Ст. 220.
8. Постанова КМ України від 30 травня 2011 р. № 615 «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами» // Офіційний вісник України. – 2011. – № 45. – Ст. 1832.
9. Постанова КМ України від 30 травня 2011 р. № 594 «Про затвердження Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами» // Офіційний вісник України. – 2011. – № 44. – Ст. 1783.
10. Закон України від 6 жовтня 1999 року № 1127-XIV «Гірничий закон України» // Офіційний вісник України. – 1999. – № 43. – Ст. 2125.
11. Постанова Кабінету міністрів України від 12 грудня 1994 р. № 827 «Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення» // Зібрання постанов Уряду України. – 1995. – № 2. – Ст. 42.
12. Закон України від 12 липня 2001 року № 2665-III «Про нафту і газ» // Офіційний вісник України. – 2001. – № 33. – Ст. 1524.
13. Закон України від 21 травня 2009 року № 1392-VI «Про газ (метан) вугільних родовищ» // Офіційний вісник України. – 2009. – № 46. – Ст. 1544.
14. Проект Кодексу України про надра № 9013 від 31.01.2006 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=26766&pf35401=84963>.
15. Земельний кодекс України 25 жовтня 2001 року № 2768-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 46. – Ст. 2038.
16. Закон України «Про охорону земель» 19 червня 2003 року № 962-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 29. – Ст. 1431.
17. Постанова Ради Міністрів СРСР від 02 червня 1976 року № 407 «Про рекультивацію земель, збереження і раціональне використання родючого шару ґрунту при розробці родовищ корисних копалин і торфу, проведенні геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0407400-76>.
18. Наказ Державного комітету природних ресурсів України від 13 грудня 2004 року № 244 «Про затвердження Правил нормативного забезпечення геологічного вивчення надр» // Офіційний вісник України. – 2005. – № 7. – Ст. 411.
19. Закон України «Про державну геологічну службу» // Офіційний вісник України. – 1999. – № 48. – Ст. 2335.
20. Постанова КМ України від 21 січня 2015 р. № 32 «Про затвердження Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України» // Офіційний вісник України. – 2015. – № 10. – Ст. 266.

21. Постанова КМ України від 30.12.2015 року № 1174 «Про затвердження Положення про Державну службу геології та надр України» // Офіційний вісник України. – 2016. – № 3. – Ст. 192.
22. Постанова КМ України від 10 листопада 2000 р. № 1689 «Про затвердження Положення про Державну комісію України по запасах корисних копалин» // Офіційний вісник України. – 2000. – № 46. – Ст. 1997.
23. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 14.06.2013 № 263 «Про затвердження Порядку державної реєстрації робіт і досліджень, пов’язаних із геологічним вивченням надр» // Офіційний вісник України. – 2013. – № 60. – Ст. 2159.
24. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 грудня 1994 р. № 865 «Про затвердження Положення про порядок проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин» // Зібрання постанов Уряду України. – 1995. – № 3. – Ст. 55.
25. Наказ Державної комісії України по запасах корисних копалин при Держкомгеології України від 3 жовтня 1997 року № 83 «Про затвердження Інструкції про зміст, оформлення і порядок подання в ДКЗ України матеріалів з геолого-економічної оцінки запасів вугілля і горючих сланців» // Офіційний вісник України. – 1997. – Число 44. – С. 235.
26. Наказ Державної комісії України по запасах корисних копалин від 18 жовтня 1999 року № 120 «Про затвердження Інструкції про зміст, оформлення та порядок подання в ДКЗ України матеріалів геолого-економічної оцінки родовищ нафти і газу» // Офіційний вісник України. – 1999. – № 50. – Ст. 2494.
27. Постанова КМ України від 25 січня 1999 р. № 83 «Про затвердження Порядку проведення геологорозвідувальних робіт за рахунок коштів державного бюджету» // Офіційний вісник України. – 1999 р. – № 4. – С. 51.
28. Наказ Комітету України з питань геології та використання надр № 19 від 15.02.2000 року «Про затвердження Положення про стадії геологорозвідувальних робіт на тверді корисні копалини» // Офіційний вісник України. – 2000. – № 10. – С. 149. – Ст. 395.
29. Постанова КМ України від 14 лютого 1995 р. № 114 «Про Порядок передачі розвіданих родовищ корисних копалин для промислового освоєння».